

Landstingsstyrelsens förslag till beslut

Motion 2007:37 av Håkan Jörnhed m fl (v) om det ökade khatmissbruket i Stockholms län och landstingets insatser

Föredragande landstingsråd: Birgitta Rydberg

Ärendet

Motionärerna föreslår insatser i samverkan mellan olika myndigheter i Stockholms län för att minska khatmissbruket.

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att bifalla motionen.

att en utredning om khatmissbrukets utbredning, orsaker och konsekvenser ska göras och utgöra en bas för upprättande av en åtgärdsplan.

Motionärerna tar upp ett allvarligt beroendeproblem, kopplat till såväl somatisk som psykiatrisk sjuklighet, annat missbruk och social problematik. Khat innehåller ett starkt beroendeskapande, centralstimulerande ämne. Missbruket är vanligast bland invandrare från länderna på Afrikas horn, och det påverkar negativt integrationen i det svenska samhället. Stockholms stad har arbetat med vissa stöd- och informationsinsatser och ett antal föräldrastödsgrupper (enligt COPE-modellen) har bildats med ekonomiskt stöd från Socialstyrelsen. Landstingets beroendevård har medverkat i insatserna genom att finnas tillgänglig för khatanvändarna på Rinkebymottagningen. Ett khatnätverk har bildats för de tre storstäderna där problemen är störst.

Det är viktigt att öka kunskap och samverkan i bekämpandet av khatmissbruket. En utredning om khatmissbrukets utbredning, orsaker och konsekvenser bör göras och utgöra en bas för upprättande av en åtgärdsplan främst inom primärvården, beroendevården och den barn- och ungdomspsykiatriska vården. Utredningen bör göras i samarbete med Stockholms stad, samt med länets övriga kommuner genom Kommunförbundet Stockholms län (KSL). Landstingsfullmäktiges beslut ska delges regeringen.

Bilagor

- 1 Motion 2007:37
- 2 Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande 2008-10-17
- 3 HSN-förvaltningens tjänsteutlåtande 2008-08-14

Behandling i landstingsstyrelsen

Landstingsrådsberedningen behandlade ärendet den 5 november 2008.

Landstingsstyrelsen behandlade ärendet den 18 november 2008.

Ärendet och dess beredning

Håkan Jörnhed m fl (v) har i en motion (bilaga), väckt den 11 september 2007, föreslagit landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta *att* Stockholms läns landsting i samverkan med Stockholms stad belyser hur kvinnor och barn påverkas av khatmissbruket, både medicinskt och socialt, *att* med utgångspunkt från kartläggningen gemensamt ta fram strategier för att kunna minska khatmissbruket, i synnerhet bland unga människor i Stockholms län, *att* primärvården, mödravården och barn- och ungdomspsykiatri utbildas om khat och dess konsekvenser, för att aktivt kunna jobba med förebyggande åtgärder, *att* Stockholms läns landsting uppvakter regeringen om att ändra lagstiftningen så att även innehav av mindre mängd khat förbjuds på samma sätt som andra droger i samhället.

Yttranden har inhämtats från landstingsdirektören och hälso- och sjukvårdsnämnden och Stockholms läns sjukvårdsområde.

Landstingsdirektören har i tjänsteutlåtande den 17 oktober 2008 (bilaga) föreslagit landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta *att* bifalla motionen i den delen som innebär att en utredning om khatmissbrukets utbredning, orsaker och konsekvenser ska göras och utgöra en bas för upprättande av en åtgärdsplan främst inom primärvården, beroendevården och den barn- och ungdomspsykiatriska vården. Utredningen bör göras i samarbete med Stockholms stad.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har den 2 september 2008 föreslagit landstingsstyrelsen besluta *att* avge yttrande enligt förvaltningens förslag.

S- och v-ledamöterna reserverade sig till sina respektive förslag att bifalla motionen.

Mp-ledamoten lät anteckna följande särskilda uttalande.

”Om jag hade haft yrkanderätt skulle jag ha föreslagit hälso- och sjukvårdsnämnden *att* bifalla motionen.

Det är mycket bra att det nu har bildats ett nätverk för khatförebyggande arbete i Stockholm, Göteborg och Malmö och att Stockholms stad under de senaste åren arbetat med stödinsatser mot khatmissbruk tillsammans med den statliga myndigheten ”Mobilisering mot narkotika”. Arbetet har koncentrerats till Rinkebymottagningen.

Förvaltningens förslag om att nu utvidga arbetet och ge ett särskilt uppdrag till landstingets beroendevård med att bilda nätverk i berörda stadsdelar och kommuner tillsammans med socialtjänsten välkomnas. Miljöpartiet vill i sammanhanget lyfta fram skolans viktiga roll i allt narkotikaförebyggande arbete.

Ersättningssystemen måste utformas så att det drogförebyggande arbetet stimuleras.”

HSN-förvaltningens tjänsteutlåtande den 14 augusti 2008 bifogas (bilaga).

Stockholms läns sjukvårdsområdes styrelse har den 11 juni 2008, enligt förvaltningens förslag, överlämnat följande yttrande.

”I Sverige klassades khat som narkotika år 1989. Khat innehåller ett starkt beroendeskapande, centralstimulerande ämne. Khatmissbruk är kopplat till såväl somatisk som psykiatrisk sjuklighet och annat missbruk liksom social problematik. Längre tids missbruk kan leda till depressioner och självmordstankar. Missbruket kan också förorsaka tandlossning, förstoppning, impotens och leverskador. Någon egentlig behandling inom hälso- och sjukvården riktad mot khat förekommer inte men skulle behövas. Khatmissbruket är vanligast bland invandrare från länderna på Afrikas horn. Av många används khat som ett sätt att fly en vardag med arbetslöshet, social utsatthet och isolering och försvårar integration och anpassning i det svenska samhället. Kat kommer in i landet via Storbritannien och Nederländerna där den inte är narkotikaklassad utan betecknas som grönsak. Till Europa kommer khat, som är en färskvara, med flyg och distribueras snabbt till konsumentledet. Eftersom bladen förlorar sin effekt när de vissnar är snabba transporter nödvändiga.

Barn- och ungdomspsykiatri kommer i kontakt med människor som använder khat dels på öppenvårdsmottagningarna, dels som konsulter inom mödra- och barnhälsovården. Khatmissbruk är ett förhållandevis nytt fenomen för den barn- och ungdomspsykiatriska vården. Kunskaper om khat finns framför allt inom områden där större grupper av människor från Afrikas horn är bosatta. BUP-mottagningarna samarbetar med de kommunala basverksamheterna inom barnomsorgen, skola och fritids-

LS 0709-0932

verksamhet samt med personalen på barnavårds- och mödravårdscentraler i de aktuella områdena. Barn- och ungdomspsykiatrins personal har kunskap om missbruk och hur det påverkar barns och ungdomars situation och utveckling i familjen och i samhället. Som nämnts är Kat ett relativt nytt fenomen vilket kan innebära att kunskapen ännu inte är spridd till alla som kommer i kontakt med familjer och ungdomar med khatmissbruk.

Barn- och ungdomspsykiatrin föreslår att man ökar kunskapen om khat för att bättre förstå vilka åtgärder som kan vara verksamma. Det innebär att man inom ramen för de kunskaps- och utbildningsinsatser som görs inom BUP-verksamheten vad gäller drog- och missbruksbehandling fokuserar khat som en specifik drog som kräver specifik kunskap. Vidare föreslås att man i såväl utrednings- som behandlingsärenden medvetandegör familjen om problemen i samband med khatmissbruk samt att kunskapen inom området kulturer och kulturmöten också behandlar khatmissbruket utifrån vissa grupperns traditionella användning. Slutligen föreslås att man tillsammans med barnomsorg, skola och fritidsverksamhet skaffar sig kulturkompetens för att förstå hur och varför drogen används och hur man gemensamt kan informera om faror i samband med droganvändning bl.a genom utökat samarbete med aktuella folkgrupperns egna kulturinstitutioner.

Beroendevården föreslår att internationellt politiskt initiativ tas mot bakgrund av att khat smugglas in i Sverige. Vidare att en kartläggning görs av förhållandena i Stockholmsområdet. Detta kan ske via somaliska nätverk och särskild uppmärksamhet bör riktas mot psykisk sjukdom, annat missbruk och social problematik. I en åtgärdsplan bör även ingå preventiva insatser. Bl.a. har visats att medvetenheten om khat beroendeskapande egenskaper är låg och den sociala/kulturella föreställningen om khat-användning är starkt förankrad bland somalier som ofta får dessa attityder förstärkta under vistelse i hemlandet. Behandling direkt riktad mot khatmissbruket bör utvecklas och man bör även pröva nyare farmakologiska alternativ exempelvis neuropsykiatrisk behandling.

Sammanfattningsvis så delar förvaltningen motionärens uppfattning att kunskapen om khat-missbrukets utbredning, orsaker och konsekvenser bör göras som en bas för upprättande av en åtgärdsplan främst inom primärvården, beroendevården och den barn- och ungdomspsykiatriska vården.”

Bilagor

Motionen

Khat är en ny centralstimulerande drog på den svenska missbruksmarknaden. Under 2006 beslagtogs tullen ca sex ton khat, vilket motsvarade endast tre procent av all khat som smugglas in i Sverige. Drogen missbrukas främst av en begränsad grupp invandrare från Östafrika, men också av personer som flyttat till Sverige från regioner i Europa. I Stockholms län finns många nyinflyttade från Afrikas Horn, inte minst i stadsdelarna runt Järvafältet. Khat tuggas främst av vuxna män, men sprider sig även bland unga och kvinnor.

Effekterna och skadorna av khat är ungefär desamma som vid missbruk av amfetamin. Missbruket leder ofta till psykiska problem. Det påverkar immunförsvaret, förstör tänderna, ger leverskador, impotens och leder ofta till högt blodtryck. De sociala skadorna är omfattande då missbruket förstärker utanförskapet och åsamkar övriga familjen lidande och ekonomiska problem. Undersökningar och projekt för att motverka khatmissbruket i Norge och Göteborg har visat att kvinnor och barn drabbas särskilt hårt. Integrationen försvåras och ekonomin raseras i familjerna.

Drogliberaler i England och Holland hävdar ofta att khat är en grönsak och ingen drog som ger några skador. Det är en helt felaktig bild. Drogen är förbjuden i Norden och i stora delar av Europa, men Holland och Storbritannien används som frizoner i smuglingen. Kraftfulla insatser behöver därför vidtas i samverkan mellan olika myndigheter i Stockholms län för att minska khatmissbruket. Gemensamma uppvaktningar behöver också göras av regeringen för att påverka EU så att samtliga medlemsländer kriminaliserar produktion, handel och konsumtion av khat.

Hälso- och sjukvården har ofta dålig kunskap om khat och dess konsekvenser. I det khatprojekt som drivs av Göteborgs stad ingår bland annat utbildning av primärvårdsläkare. Ett liknande initiativ borde kunna tas i vårt län.

Med anledning av ovan anförda föreslås landstingsfullmäktige besluta

att Stockholms läns landsting i samverkan med Stockholms stad belyser hur kvinnor och barn påverkas av khatmissbruket, både medicinskt och socialt

att med utgångspunkt från kartläggningen gemensamt ta fram strategier för att kunna minska khatmissbruket, i synnerhet bland unga människor i Stockholms län

LS 0709-0932

att primärvården, mödravården och barn- och ungdomspsykiatrin utbildas om khat och dess konsekvenser, för att aktivt kunna jobba med förebyggande åtgärder

att Stockholms läns landsting uppvaktar regeringen om att ändra lagstiftningen så att även innehav av mindre mängd khat förbjuds på samma sätt som andra droger i samhället.

Håkan Jörnehed

Birgitta Sevefjord

Jan Strömdahl

Maj-Len Eklund

Yousef Yebari

Mohibul Ezdani Khan

Thomas Magnusson

Mats Skoglund

Jan Wattsgård

Kerstin Pettersson

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande

Förvaltningens synpunkter

I Sverige klassades khat som narkotika år 1989. Khat innehåller ett starkt beroendeskapande, centralstimulerande ämne. Khatmissbruk är kopplat till såväl somatisk som psykiatrisk sjuklighet och annat missbruk liksom social problematik. Längre tids missbruk kan leda till depressioner och självmordstankar. Missbruket kan också förorsaka tandlossning, förstoppning, impotens och leverskador. Någon egentlig behandling inom hälso- och sjukvården riktad mot khat förekommer inte men skulle behövas. Khatmissbruket är vanligast bland invandrare från länderna på Afrikas horn. Av många används khat som ett sätt att fly en vardag med arbetslöshet, social utsatthet och isolering och försvårar integration och anpassning i det svenska samhället. Khat kommer in i landet via Storbritannien och Nederländerna där den inte är narkotikaklassad utan betecknas som grönsak. Till Europa kommer khat, som är en färskvara, med flyg och distribueras snabbt till konsumentledet. Eftersom bladen förlorar sin effekt när de vissnar är snabba transporter nödvändiga.

Stockholms läns sjukvårdsområde redovisar i sitt svar att man inom barn- och ungdomspsykiatri föreslås öka kunskapen om khat för att bättre förstå vilka åtgärder som kan vara verksamma.:

- att man inom ramen för de kunskaps- och utbildningsinsatser som görs inom BUP-verksamheten vad gäller drog- och missbruksbehandling fokuserar khat som en specifik drog som kräver specifik kunskap.
- vidare föreslås att man i såväl utrednings- som behandlingsärenden medvetandegör familjen om problemen i samband med khatmissbruk samt att kunskapen inom området kulturer och kulturmöten också behandlar khatmissbruket utifrån vissa gruppers traditionella användning.
- slutligen föreslås att man tillsammans med barnomsorg, skola och fritidsverksamhet skaffar sig kulturkompetens för att förstå hur och varför drogen används och hur man gemensamt kan informera om faror i samband med droganvändning bl a genom utökat samarbete med aktuella folkgruppers egna kulturinstitutioner.

Från beroendevårdens sida redovisas bl a följande:

- att internationellt politiskt initiativ tas mot bakgrund av att khat smugglas in i Sverige
- att en kartläggning görs av förhållandena i Stockholmsområdet. Detta kan ske via somaliska nätverk och särskild uppmärksamhet bör riktas mot psykisk sjukdom, annat missbruk och social problematik.
- I en åtgärdsplan bör även ingå preventiva insatser.
- Behandling direkt riktad mot khatmissbruket bör utvecklas och man bör även pröva nyare farmakologiska alternativ exempelvis neuropsykiatrisk behandling.

Hälso- och sjukvårdsnämnden redovisar i sitt yttrande bl a:

- vikten av att öka kunskap och samverkan i bekämpandet av khatmissbruket. Detta kan lämpligen åstadkommas genom att bilda ett nätverk i berörda stadsdelar och kommuner tillsammans med socialtjänsten.
- en inventering av khatmissbrukets omfattning bör genomföras
- adekvata behandlingsmetoder bör aktualiseras och implementeras i länets missbrukspolicy
- aktualisera khatmissbruket i den startade narkotikapolitiska utredningen

Sammanfattningsvis delar förvaltningen motionärens uppfattning om att en utredning om khatmissbrukets utbredning, orsaker och konsekvenser ska göras och utgöra en bas för upprättande av en åtgärdsplan främst inom primärvården, beroendevården och den barn- och ungdomspsykiatriska vården.

HSN-förvaltningens tjänsteutlåtande

Förvaltningens synpunkter

Motionärerna föreslår:

att Stockholms läns landsting i samverkan med Stockholms stad belyser hur kvinnor och barn påverkas av khatmissbruket, både medicinskt och socialt *att* med utgångspunkt från kartläggningen gemensamt ta fram strategier för att kunna minska khatmissbruket, i synnerhet bland unga människor i Stockholms län

att primärvården, mödravården och barn- och ungdomspsykiatri utbildas om khat och dess konsekvenser, för att aktivt kunna jobba med förebyggande åtgärder

att Stockholms läns landsting uppvaktar regeringen om att ändra lagstiftningen så att även innehav av mindre mängd khat förbjuds på samma sätt som andra droger i samhället.

Khat är en ny centralstimulerande drog på den svenska missbruksmarknaden. Under 2006 beslagtogs tullen ca sex ton khat, vilket motsvarade endast tre procent av all khat som smugglas in i Sverige. Drogen missbrukas främst av en begränsad grupp invandrare från Östafrika, men också av personer som flyttat till Sverige från regioner i Europa. I Stockholms län finns många nyinflyttade från Afrikas Horn, inte minst i stadsdelarna runt Järvafältet. Khat tuggas främst av vuxna män, men sprider sig även bland unga och kvinnor.

Effekterna och skadorna av khat är ungefär desamma som vid missbruk av amfetamin. Missbruket leder ofta till psykiska problem.

Stockholms stad har under senare år med stöd från den statliga myndigheten "Mobilisering mot narkotika" arbetat med stödinsatser mot khatmissbruk. "Mobilisering mot narkotika" arbetade 2002-2007 med samordning av narkotikapolitiska insatser på nationell nivå. Från och med den 1 januari överfördes uppdraget i huvudsak till Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen.

Stockholms stad har arbetat med de somaliska föreningarna, framför allt ute i Rinkeby. Mycket tid har använts till att aktualisera frågan, till att informera om khat och till att informera om projektet men även till att informera om att Rinkebymottagningen finns dit man kan vända sig för att hjälp. På mottagningen finns både landstingets och socialtjänstens beroendevård. Den projektgrupp som startade har genomfört seminarier kring khat och andra droger. Gruppen har också informerat de boende i Rinkeby och berörda yrkesgrupper inom landstinget och stadsdelen om Rinkebymottagningen.

Ett khatnätverk har bildats för de tre storstäderna där problemen är som störst.

LS 0709-0932

Ansvar för landstingets beroendevård har bestått av att finnas tillgänglig på Rinkebymottagningen dit khatanvändarna kan vända sig.

Under de senaste två åren har också Socialstyrelsen gett medel för att starta föräldrastödsgrupper (enligt COPE-modellen) för somalier där man också diskuterar khatfrågan. Projektet drivs av Malmö stad och ett antal föräldrastödsgrupper har startats i Stockholm.

Förvaltningen föreslår att landstingets beroendevård får i uppdrag att starta ett nätverk i berörda stadsdelar och kommuner tillsammans med socialtjänsten. Syftet med nätverket är att öka kunskapen och samverkan kring bekämpandet av detta missbruk.

En inventering av khatmissbrukets utbredning bör genomföras. Vidare bör adekvata behandlingsmetoder aktualiseras och implemeteras i länets missbrukspolicy samt lyftas fram i den startade narkotikapolitiska utredningen. Detta arbete bör ske i samverkan mellan landstinget, Stockholms stad och KSL (Kommunförbundets länsavdelning).